

String Theory – A38 – 2014.09.24.

Kezdetben mindenki a maga útját járja. Hallgatja és játssza azt a zenét, ami valamiért tetszik neki. Ennyiben mások vezérlik, de az idő múlásával egyre több mindent szűr át a személyiség és egyre csak alakul, bővül. Ha van benne erő, tehetség és mások számára vonzó egyediség, továbbá társakra talál, akkor színre lép. „Szerencsés esetben” sikert arat. Azért az idézőjel, mert már itt látható, hogy mindez nem véletlen, nem szerencse dolga, hanem utat tört magának. Az útját ezután általában mások egyengetik, akik megcsinálják, felépítik őt/őket; megszokott formába öntik, piacra dobják, tehát működésbe lép a zeneipar. Így történik általában: alap üzemmód. A dolog akkor válik érdekessé, ha mégsem ez a menetrend. Mélységesen igaz az a jelenet Jim Jarmusch Halhatatlan szeretők című filmjében, amikor Adam, a vámpír (szintén zenész) egyedül várakozik párjára, Eve-re és egy klubból kihallatszó zenére lesz figyelmes. Yasmine Hamdan, a libanoni zenei underground vezető egyénisége énekel. Közben visszaérkezik Eve is, mindketten megbabonázva hallgatják. Eve megjegyzi, hogy Yasmine hamarosan világhírű lesz, mire Adam hozzáteszi: „Remélem nem. Ahhoz túl jó.”

Takács Jozzy József, aki korábban a Fonogram-díjas Wendigo-ban játszott, 2009-ben hozta létre a zenekart. Ez nagy jelentőségű lépés volt részéről, hiszen az új tagok nem a Wendigo-ból kerültek ki, Varjú Attila kivételével. A zenekar hangzása alapvetően megváltozott: kezdettől laza szerkezetű, improvizáción alapuló, groove-os számokat, játszottak, egyre több vizuális effekttel, animációval, egyre inkább távolodva a korábbi metál stíltől. A legfontosabb változás az volt, hogy Jozzy gitárjátéka került az egyébként többnyire instrumentális számok előterébe. Impulzív játékmódja **Szebényi Dani** billentyűs játékával egészül ki, aki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszakán szerezte meg diplomáját az idén. A majd mindig jelenlévő groove-os lüktetésről a Firkin-ben is basszusgitározó **Szuna Péter** gondoskodik. Mivel a basszusgitár, már évtizedek óta szólóhangszer is, a jövőben szívesen hallgatnám ebben a szerepkörben is. Az új hangzáshoz egy teljesen új hangszer is hozzájárul, **Balogh Balázs** didgeridoo játéka, ami unikumnak számít itthon. Külön öröm az újdonságra éhes fülnek, hogy egy-egy alkalommal az aboriginal fúvós hangszer nemcsak a kíséretben hallható, hanem szólójátékát is élvezhetjük. **Varjú Attila** dobja nagyon pontos, visszafogott, néha talán túlságosan is. Már itt, az elején bevallom: dobszólóra gondolok. **Máté Péter** a VJ, és neki köszönhető az eredeti, az összhatáshoz elengedhetetlenül szükséges animáció oroszlánrésze is. Aztán egyre nagyobb hangsúlyt kapott a vokál, ami ugyancsak eltért a megszokott metál énektől. A vizualitás előtérbe kerülése a kivetítőkön, a színpadi megjelenésre, szcenikára irányuló figyelem (amelyek fontosságát nem győzöm hangsúlyozni, mert majd' egyenértékűek a zenével!), fellépéseiken jól érezhető igénye és a vokális számok sűrűsödése egy irányba mutatott: az énekesi háttérrel – amelyről eddig ők gondoskodtak – még jobban előtérbe kellett helyezni, mégpedig egy újabb színnel a palettán, a női énekhanggal. **Mohai Marcsi** zenei előéletéből az M3D-t kell először kiemelni (privát cd-én rögzítve: 2013). Ez nem volt metál, inkább kemény rock. Marcsi azonban kezdettől fogva nemcsak „énekesnő”. A szövegeket is ő írta, lírája igényes, tehetsége irodalmi irányultságú (is). Minderről a Rendben van című felvétele tanúskodik. Rockjának hangvétele aztán rövid időn belül megváltozott, akárcsak a String Theory hangzásvilága. Ezt figyelhetjük meg az

Alvajárók égboltja – Magány című, ugyancsak privát felvételén (2013). A líra ebben ugyanúgy középpontban, a zenei összhatás erőteljesen finomodott, miközben narrációja elégikusabb hangvételt kapott.

Összefoglalva: Jozzyra, Marcsira és mindegyikükre – túl nyilvánvaló tehetségükön – egyaránt jellemző volt az átváltozás igénye, és a fentebb leírtak értelmében, „a magasból szemlélve” találkozásuk nem az esetlegesség jegyében történt.

A **Delayed Hands**, saját szám, a semmiből jön elő, hiszen halljuk a csendet. Ez a kezdet, amiből minden lehet. Aztán a dobok ütemre kapnak, az elektronikán is, erősödő futamok a gitáron, a cin, majd az első riff, amelynek kérlelhetetlen ismétlődése lehengerlő. Jozzy szólója gitáruniverzumának előlege. Virtuóz játék, a koncert közben később többször is eszembe fog ez még jutni, persze Jozzy jelmeze is ezt sugallja, ráerősít: ördögi, paganinis. Gitárszóló hallatán – kéretik nem nevetni, mert súlyos, több mint negyven éves beidegződésről van szó – számomra a viszonyítási pont mindig Hendrix és Clapton. Rajtuk edződött kamaszkori fülem. Ez nem összehasonlítást jelent, inkább így próbálom helyre rakni azt, amit hallok. Van ebben azért valami rendszer. Mert Hendrixet (mindhárom sorlemezen, különösen a másodikon és a harmadikon) és Claptont (persze a Cream Claptonát, ahol az összhatás erőteljesen pszichedelikus, legalább annyira, mint fehér blues-os, halld a Wheels of Fire stúdió és koncertfelvételeit), a pszichedélia jellemzi, míg, hogy egy harmadik korai nagy és máig meghatározót említsek, Jimmy Page és a Zepp a kemény rock első és máig utolérhetetlen zsenije – számomra. Általában ez a viszonyítgatás valamennyire mindig bejön, előbb-utóbb kész a skatulya. Jelen esetben azért nagyon kevésbé, bár a játék a gyors váltásokkal, előre nem kiszámítható, de azonnal a helyére kerülő hangzásával inkább a Hendrix módit idézi, mintsem Clapton gömbölyű, hullámzó, egybefolyó neverending gitárhangjait, amelyek hatása úgyszintén delejes, már csak a tisztábban vagy inkább egyszerűbben blues miatt. Viszonyítanom kell tehát, ha pedig írok, akkor egyenesen muszáj. Azzal is tisztában vagyok, hogy mindez megfejelve Paganinivel maga a hagymázos örület, gyagya, képzett zeneértők a zene közelébe se engednének többé: más műfaj, meg jaj de más a tempó, aztán a hegedű nem gitár, még ha Paganini is pengette eleget hegedűje húrjait. És mégis a feeling, nemcsak hangban, látványában is: ezt idézi fel. A bravúros gitárszóló, mint közjáték után **Rage Against The Machine: Killing In The Name Of**. Eredetiben is annyira ütős, hogy mindenki hozza, fegyelmezetten, semmi elkalandozás, legalábbis az elején. Aztán, kellően izgató késleltetés után megjelenik a színpadon Mohai Marcsi. Testfestése a fotókon kellően dokumentálva. A balkar feketés (éjszaka), a jobb világosabb kék (nappal), a könyökökön nap illetve csillag. Az alkarokon vörös betétek egy pontban csúcsosodnak, bennük a látó szemek, ahogy a színesre festett tenyereken is. Jin-jang és Hermes Trismegistos együtt. Külön nagyon nagy köszönet a crew-nak (**Mohai Viktória, Godó Angéla, Hagyának Júlia**) mert brutál kemény az összhatás egyszer, ugyanakkor démonikus, misztikus másszor, és a női szépség jellegét is pontosan eltalálta, kiemelvén azt, tökéletes az összhang. Marcsi kezében megafon, mert ő itt a kérlelhetetlen, hipnotikus rábeszélő, aki a szöveg értelmében is tanúságtételre hív és megparancsol. Amikor lekerül róla a szemüveg (ez is egy késleltető effekt) a két szemöldök közt, a homlokon közepén ott a vörös bindi, szempillák a halántékig kihúzva egyenes fekete vonallal, alatta pöttyökkel. Az arcfestés összhatása egy óriási stilizált szem, a

tudattalan vagy tudatos minta egyiptomi. Ezek középpontjában pedig a valódi szemek merednek ránk. A hatást, minden mindkét nembeli néző ott érezte magán. A **Could Lick You Lee** először is bravúros nyelvi poén. A gyengébbek mondják ki hangosan a címet, egybe olvasva. Ez is feldolgozás. Az eredetijét az elektro műfaj egyik őse és úttörője Tom Dissevelt & Kid Baltan alkotta (Song Of The Second Moon, 1957). A kicsit seniorabb korosztály, főképp, ha kedvelte a tudományos ismeretterjesztést, hetente hallotta és látta a tévében, mint a Delta képes főcím kísérőzenéjét. Már az „ösklip” képanyaga sem volt semmi, mert állandóan ismételve átérezhettük Scott kapitány tragédiáját: Amundsen után csak másodikként érte el a Déli-sarkot és visszafelé, 1913-ban megfagyott. Ezek a csontba maróan hideg képsorok jutnak, azóta is eszünkbe, ha a témánál vagyunk. Itt meg kell emlékeznünk **Deák Martinárról**, aki már a Leanderben – Jozzy ma is létező másik zenekarában – is aktív volt. Egy honlap régebben azt írta, hogy „nem profi klipes, de...” Dehogynem, az anyag meg a vágása tökéletes! A klip összevágja a zenekarról készített fekete-fehér közeliket és félközeliket az ösklip képsoraival, vagy ahhoz hasonló képsorokkal: erek lüktetése, sokkoló operáció bevezető szekvenciái, micsoda szájfelnyitás (hát nem is az ősi Egyiptomból, Anubisz sehol), a zenekar tagjai operációs asztalra kötözve, a didgeridoo-ról készített alulról fényképezett képsor félelmetes. Mindez pont annyira horror, mint Scott, mielőtt megfagyott. A gitár is szaggatottan ismételi, mielőtt felpörög. Marcsi is beteszi magát, éneke végtelenül ismétli ugyanazt az elnyújtott jajkiáltást. Ez itten a kétségbevonhatatlan bizonyosság, az énekhang, a képek, a mindig visszatérő dallamok, a mindig kicsit más, remek gitárszóló foszlányok, az elektronika és a virtuóz billentyűjáték is ugyanezt erősítik. Először ötlik fel bennem, hogy amit látok és hallok az a legfelső szint: **ÖSSZMŰVÉSZET**, Gesamtkunstwerk bizony, ma, szabadon értelmezve. Fagyhalál, miközben kiver a veríték. A számsorrend dramaturgiája is remek, kell némi feloldás, ha nem is habkönnyű, de itt mégis kihoz a feneketlen mélyből: **One And Only**, Jozzy szerzeménye. Egyszerre mini-family-memoire, flash a múltból és credo a jövőnek. A koncert előtt nem sokkal már publikáltatott. A zene összetéveszthetetlenül jozzys, ez a sound hamar megy a fülbe. Figyelemre méltó, hogy Jozzy milyen jó ebben az elbeszélő módban, a storytelling kezdés narrációja egyszerű, ami valójában nem is az, mert könnyen félrelehet, nem abban az értelemben, hogy hamis lenne az ének, hanem hogy könnyen lehet hiteltelen. Gondoljunk csak bele: interiorizált szülői tanács, amit a fiú megszüntetve-megőriz, aztán továbbadja nekünk. Megannyi buktató, amit egyetlen hang, hangzó gesztus, egyetlen kicsit félrement hangsúly, akár egy szerencsétlen szemvillanás is okozhat. Jelentem: elkerülve az összes Szkülla és Kharübdisz. Marcsi vokálja hajszálpontosan eltalálva kerül a helyére. Ami pedig az üzenetet illeti: mindannyian megtapasztaltuk már, hogy the easy way is (not for me) not for you. Azt is, hogy egyetlen út járható csak: **GO CRAZY!** (But don't lose your mind!) Ez tart össze minket, önmagunkban és egymás felé fordulva. Különben belefulladás akármibe. **Smells like „string” spirit**. Gyakran hallani, hogy vannak dalok, amelyekhez nem szabad hozzányúlni. Miért is? A zenében ott az immáron minden figyelmes fülben otthonra lelt String Theory hangzás, hozzátevé az eredetihez Dani játékát, de ne feledkezzünk meg az első hallásra is feltűnő finom változtatásokról sem: például a befejezés gyönyörű csengő-bongó hangjairól! A szám megváltoztatott címének kapcsán eszembe jut a zenekar nevében rejlő „természetfilozófia” is, amely áttevődött a zene világába. Legyenek az univerzum alkotórészei apró pontok, vagy legyenek azok húrszerű rezgő képződmények, ad analogiam az együttes rezgés, a húrok közös tánca metaforába sűrítve valóban a zenekar lecsekkolt ars

poetica-ja. Mindazonáltal ez a szám próbára teszi énekesét. Vagy szolgálai módon utánozza, akkor meg minek, vagy hozzá tesz valamit, ami minden csak nem könnyű, mert Seattle első számújának hangja belénk ivódott az évek során. Ez megnehezíti bármiféle változtatás elfogadását. Marcsi hangja ez alkalommal Orlando (Virginia Woolf) módjára „feledteti” az eredeti énekes férfi voltát, miközben saját hangmagassága, hangszíne változatlan marad, mégis felülmúlja annak nőiségét és belül beáll középre a két nem közé. **Itt vagy már velem.** Nem véletlen, hogy a Nirvana szám kapcsán már a világirodalommal példálóztam. Az összművészeti produkcióhoz az irodalom is hozzá tartozik. Balázs dalszövege szép vers. Verselemzés helyett, ami nagyon is kétesélyes vállalkozás, hagyjuk hatni, minden kommentár nélkül magát művet:

„Az eget kirakod apróra vágva

Kiderül az ég a lelkemben

Vendégeket várva

Ragyog a fény a szívemben

Hurkapálcát szűrva bele

Forog az űr a testemben

Mert Te itt vagy már velem

A fényt toronyba süvítéd éjjel

Szórod szerte széjjel

A szelet befogod színes tálba

Semmi sem töri meg

Mezők illatára vágyva

Mely enyém és tied

A teret végtelenbe zárod

Fáklya lángja táncát látod

A tüzet szereted, ujjadon táncol

Átkarol, eltemet

Lángja semmit se láncol

Refr.

Az egót elengeded

Gyönyörű dalt írsz az életnek

Utánad dallamok ébrednek

Vizedbe sellőszárnyat áztatsz

Szabadon ritmusra lépkednek

Hajnalig teázhatsz

Mert Te itt vagy már velem

Minden cseppjét kiélvezed”

Az irodalmi közjáték után humor és stílbravúr, a **80-as**. Amikor meghallottam Aranytorkú Szebényi Dániel hangját, hangosan felnevettem. Ott voltam a 80-as években. Ez az énekhang akkor lett rögzítve, hifi minőségben, (ezt is így mondták anno). Élőben nem romlik, nem olyan, mint egy régi cd, amit leveszel a polcra hosszú idő után és csodálkozva látod, hogy a felülete mintha megégett volna, az egész egy nagy felpattogzás, kétdimenziós hólyagtenger. Ez a hang onnan hajózott ki, a Disco-tenger partjáról. Ez az igazi tabu-törés, mert akkoriban azonnal kikapcsoltam a rádiót, a bakelit lemezjátszóra fel nem tettem volna, az Akai szalagos magnómra pedig még véletlenül sem került volna fel, amiben volt egy csepp disco. Ebben a zenei kontextusban zseniális, mert egyszerre egy az egyben, és a hosszú hajóút során sokféle egyéb zenei vizekben is megmártózott, utoljára, kikötés előtt a String Theory nevű

vízesésben. Mielőtt leültem megírni tudósításomat, elhatároztam, hogy nem leszek okostojás, aki megmondja a tutit, de nem tudom visszafogni magam. Hiánytünetekkel küzdök évek óta. Minden zenéből, a populárisból, meg a magasból is hiányolom a humort, pontosabban az idézőjelet, a játékos szellemet, a könnyed virtuozitást. Régen vártam erre a belövésre. Köszönöm Dani. A **Groovy stuff** is besorolható a stílbravúr kategóriába, mert, ha nem is tisztán, de rap. A megrögzött rockfűl nehezen veszi be, még ha kapott is kiképzést belőle Amerikába'. Az alap, amire rappelnek bármilyen zene lehet, gyakran a kiválasztása, megvágása a művészet. Ezzel minimum egyenértékű a szöveg, ami gyakran impro és aminek irodalmi igényűnek kell lennie, akkor is, ha legtöbbször az utca mocskos költészete. A Groovy stuff eltér ettől az alapsémától. Az alap saját zene, eklektikus. A szövegben semmi rögtönzött, ellenkezőleg, minden szava ihletett megfontolás tárgya lehetett, életfilozofálás. Nekem kedvenc. Balázshoz köthető. Az utolsó szám az **Éteri genesis**. Feltételezem, hogy tömény esszenciának, summázatnak szánták. De ilyen már nincs, lehetetlenség. A koncert az ellenkezőjét bizonyítja. A String Theory sokféle zenében otthonos és mindig kísérletező. Nem tudni, mikor mi kerülhet előtérbe náluk. Isten ments, hogy egyszer a jövőben lecövekeljenek valami mellett. A hangzás megvan, a stíl minden (lehet). Nagyon elkoptatott a kifejezés, de mégis: a String Theory a posztmodern magyar zene egyetlen és egyben magas szintű képviselője. Erre utal önmeghatározásuk is – Psychedelectric Rock Jam. Párjuk nincs, de nem baj, elvagyunk.

Sándor Tibor